

la seva pràctica literària a partir de la segona dècada del segle XX. Tanmateix, fins i tot en aquest darrer grup, el llapis del corrector s'ha d'aturar davant el lèxic i la sintaxi, i possiblement davant algunes solucions morfològiques. S'hauria d'aconseguir un acord general sobre aquesta qüestió.

Unes reflexions finals: hi ha una bona quantitat de textos només publicats al marge de la normativa actual que poden interessar al lector d'avui. S'ha de trobar un equilibri entre dues exigències: no malmetre l'estil de l'escriptor, per una banda, i evitar al màxim les barreres a uns lectors que si hi topen deixaran el llibre. El problema no es planteja en les edicions adreçades al consum d'erudits i especialistes, sinó en els llibres que poden tenir un interès per al lector de literatura sense afegitons. La solució, per a alguns textos, és l'existència de més d'una edició, cadascuna destinada a un públic diferent, però la immensa majoria de textos a què ens referim no gaudiran mai d'aquest privilegi.

Intervenció de Joan R. Veny-Mesquida (Universitat de Lleida)

Liminars. Abans que res, voldria agrair als organitzadors d'aquesta jornada que hagin pensat en mi per participar en aquesta taula rodona. Més encara quan la meva experiència en l'edició de textos s'ha desenvolupat sobretot en obres posteriors a les normes de l'Institut, per bé que actualment tinc en premsa l'edició d'un manuscrit del segle XIX, de l'il·lustrat menorquí Antoni Febrer i Cardona.² Aquesta circumstància —el decalatge entre la meva dedicació essencial i el títol de la jornada— m'ha portat a fer algunes reflexions que voldria provar de compartir aquí.

És clar que aquest «anterior a les *Normes*» del títol de la jornada no vol significar sols un simple tall cronològic (que podríem simbo-

2. L'edició, que constitueix el volum sisè de l'obra completa del menorquí, ja ha aparegut: Antoni FEBRER I CARDONA. *Preceptiva poètica*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2008.

litzar en l'any 1913) sinó que pretén d'especificar una determinada problemàtica, segons diu el díptic de publicació de la Jornada: la de trobar el punt dolç entre «l'exigència de garanties filològiques i l'objectiu de facilitar l'accés al patrimoni literari». O, com afirma de manera molt gràfica el títol de la ponència de la Dra. Glòria Casals, entre «filologia» i «mercat». Es tracta, en definitiva, de fixar quins són els límits de l'aplicació de les normes actuals a textos anteriors a aquestes normes.

Però també sembla clar que el títol de la Jornada i la seva glossa insinuen que aquesta problemàtica és pròpia dels textos anteriors a la normativització, cosa que, *a priori* —subratllo el terme—, ve regida pel sentit comú: els textos posteriors —per dir-ho ràpidament— al 1913 ja s'adeqüen a la norma i per tant no hauria de caldre passar-hi el sedàs de la normativa ortogràfica. La meua experiència, però, em porta a fer dues afirmacions que matisarien aquesta idea i que passo a explicar tot seguit. Primera: el problema no és específic dels textos prefabrians sinó que també el trobem en els textos *posteriors*, per bé que, si es vol, en menor mesura. Segona: hi ha textos anteriors a les normes en què el problema de la regularització,³ senzillament, no existeix, com és el cas de Febrer i Cardona.

Parteixo de l'evidència que en el procés de fixació del text hi ha dos moviments que van en sentit contrari i que en certa mesura esdevenen la paradoxa de la feina d'editar: el que vol acostar-lo a l'*autor*, al text que l'autor suposadament «volia», i el que pretén acostar-lo al lector, al text que el lector «podria» llegir còmodament. Tenint present aquesta premissa, dels manuals i escrits teòrics sobre crítica filològica es desprèn la idea que cadascun dels tres processos que intervenen en l'edició de textos, a saber (*a*) la «restauració» del text, (*b*) la «fixació lingüística» del text i (*c*) l'establiment de la gestació i evolució textuals, són les tasques preferents —«preferents», remarco: no pas «excloents»—, respectivament, (*a*) de l'edició de textos antics i medievals (com més temps de vida té el text, més deturpacions ha patit), (*b*) de l'edició de textos prenmatius, especialment els dels s.

3. Seria molt útil consensuar, més enllà dels que tenen en el llenguatge comú, un sentit i un abast «tècnic» per a termes com «regularització», «normativització», «actualització», «modernització», etc., que tot sovint —com faig jo mateix en aquest escrit— es fan anar com a sinònims.

XVI-XIX, perquè els de l'Edat Mitjana (sigui per la major tradició de la crítica textual de textos romànics o per la mateixa distància lingüística) disposen de diverses propostes abastament sistematitzades i (c) de l'edició de textos dels segles XIX-XX, perquè com menys temps de vida té el text major possibilitats que se n'hagin conservat més testimonis autògrafs.

Regularització de textos posteriors a les normes. La qüestió és que la tasca de regularització que cal fer en els textos prenormatius és necessària també tot sovint en els textos postnormatius. A fi de garantir els millors resultats dels dos moviments suara esmentats, en els escrits de després del 13 tot sovint cal despullar el text a editar de les mans alienes a l'autor (correctors, editors, etc.) per tornar-lo a l'estadi en què l'autor el va donar a l'editorial per publicar: és aquest el text base (el «grau zero», si se'm permet la broma, de l'operació ecdòtica)⁴ que després caldrà regularitzar segons les normes vigents en el moment de la nova edició, no sols perquè la competència gramatical dels escriptors té les seves esclètxes, sinó també perquè la normativa evoluciona (les normes del 1913 van canviar ja el 1917 i aquestes tampoc no són les mateixes que les actualment vigents). Evidentment, la comparació del text que l'autor va donar a l'editorial (o, successivament, a les editorials) i el(s) que finalment va(n) aparèixer publicat(s) pot establir un paradigma —que l'editor actual ha de tenir molt present— de la mena d'intervencions que l'autor estava disposat a «consentir» sobre els seus textos. Aquestes reflexions en porten implícitament d'altres, com ara fins a quin punt i en quins nivells del llenguatge és lícit que un editor crític —em refereixo al que s'enfronta críticament a un text, no necessàriament al que fa una edició crítica— assumeixi atribucions pròpies d'un corrector.

No regularització de textos anteriors a les normes. La segona afirmació amb què he encetat aquest discurs considerava que hi ha textos anteriors a les normes del 13 on la problemàtica de la regularització no existeix, com és el cas de Febrer i Cardona, senzillament perquè

4. A les antípodes d'aquesta idea se situarien els que defensen el «prestigi històric» d'un text determinat fet públic, però aquesta nota no té lloc per ni tan sols esbossar aquesta discussió.

no cal fer-la. Els manuscrits de Febrer que la direcció del projecte d'obra completa del menorquí em va encarregar de dur a terme, contenien textos sobre les regles d'elaboració de la poesia llatina, en el tractat sobre *Las Règlas de la Cantidad ó Esplicació de la Prosódia d'el P. Alvarez*, i catalana, en el *Compéndi de la Poesía Menorquina ó Principis en que se fundan las Règlas á las quáls els Versos están subjéctes y sens las quáls no sebrían tenir gracia ni harmonía*, datats a Maó el 1800 i el 1818 respectivament. En principi, la previsió era de regularitzar el text segons les normes que ja havien estat establertes per la direcció i que havien donat bons resultats en els títols publicats fins aleshores, excepte en el primer volum d'obra gramatical, on s'havia optat per la transcripció literal, sense regularització. El cas és que, ja quan anava transcrivint literalment el text per fer-ne després la regularització de forma sistemàtica, em vaig adonar que no tenia sentit de dur a terme aquesta regularització i que calia oferir el text amb un respecte absolut per la seva ortografia, la seva morfologia, el seu lèxic i la seva sintaxi. Quatre varen ser els motius que m'impel·liren a fer-ho.

El primer motiu atenyia la sociologia de la literatura: fer prevaldre el raser de la normativització, amb l'argument que així el lector actual s'hi podria sentir més còmode, no semblava tenir massa sentit en aquesta mena de textos, perquè la competència lingüística que hom pot pressuposar a un lector actual interessat en gramàtiques i preceptives no vigents (antigues, decimonòniques, etc.) amb tota certesa li ha de permetre sobradament llegir i entendre a la perfecció un text amb ortografia no fabriana.

El segon motiu era també extratextual, però tanmateix inherent a l'autor: justament, perquè Febrer tenia un *sistema* ortogràfic d'una coherència cartesiana i perfectament sistematitzable, i tractant-se com es tractava de dues obres metaliteràries (i, per tant, metalingüístiques), semblava injust no respectar la seva regularització per aplicar-n'hi una altra que li era aliena.

El tercer motiu —i definitiu, segons el meu parer— anava estretament lligat a l'anterior i era de caire intrínsecament textual: adequar els tractats de Febrer, escrits amb el seu sistema ortogràfic, a la normativa vigent hauria portat a incoherències palmàries entre la teoria exposada i la mateixa ortografia del discurs teòric, d'una banda, i entre els preceptes i els exemples adduïts, de l'altra.

Finalment, hi va haver encara un altre motiu, extern al text i a l'autor, que va acabar de consolidar l'opció per la transcripció literal: el volum que recull la *Preceptiva poètica* febreriana s'havia de publicar dins la sèrie de volums de l'obra completa de Febrer que edita l'IEC; semblava lògic, doncs, que totes les obres del menorquí editades dins la «Biblioteca Filològica» seguissin els mateixos criteris: els que havia encetat el volum amb els seus escrits gramaticals. La resta de volums de l'obra completa de Febrer són editats per les Publicacions de l'Abadia de Montserrat, amb el text actualitzat.

Cesare Segre va remarcar, en un article intítulat *La natura del testo e la prassi ecdotica*, publicat dins les actes del conegut col·loqui de Lecce (*La Critica del testo: problemi di metodo ed esperienze di lavoro*, Roma, Salerno, 1985, p. 41-42), que en la crítica filològica romànica del darrer terç del segle XX s'havien produït dos *cambiamenti* en la pràctica editorial, el segon dels quals «sta nell'attenzione sempre crescente alle convenzioni grafiche dei vari periodi e scrittori, dato che esse hanno certamente un valore culturale, in certi casi forse anche uno fonetico.» Un valor cultural molt més significatiu, encara, quan aquestes convencions formen part d'un *sistema* com el de Febrer i Cardona.

Final. En definitiva, el que volia haver mostrat aquí és com «la natura del testo» condiciona «la prassi ecdotica». Aquesta naturalesa ve determinada per la relació que s'estableix entre el text i el codi, per la funció lingüística que regeix el discurs: la metalingüística o la poètica. La naturalesa *metalingüística* d'un text com el de Febrer exigeix, per no caure en incoherències, l'opció per la seva transcripció literal; la naturalesa *poètica* d'un text literari demana, en canvi, la seva acomodació a les normes vigents, fins i tot, en el cas català, en textos posteriors a les normes del 1913.